

מקורות פסחים פ"א- ד:- ולשייליהת ביטול

Page 1 of 9 – YIJE 5781 – Set 8

- 1 תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ד עמוד א-ב
- 2 בעו מיניה מרב נחמן בר יצחק: המשכיר בית לחבירו בארבעה עשר, חזקתו בדוק או אין חזקתו בדוק? למאי נפקא
- 3 מינה? - לשייליה! דליתיה להאי דלשיווליה, לאטרותי להאי מאי? - אמר להו רב נחמן בר יצחק, תניתוה: הכל
- 4 נאמנים על ביעור חמץ, אפילו נשים אפילו עבדים אפילו קטנים. מאי טעמא מהימני לאו משום דחזקתו בדוק?
- 5 דקסבר: הכל חברים הם אצל בדיקת חמץ. דתניא: חבר שמת והניח מגורה מליאה פירות, אפילו הן בני יומן - הרי
- 6 הן בחזקת מתוקנים. - וממאי? דילמא שאני הכא משום דקאמרי הני. - אטו אמירה דהני מידי מששא אית ביה? -
- 7 אלא מאי - דחזקתו בדוק, האי הכל נאמנים? כל הבתים בחזקת בדוקין בארבעה עשר מיבעי ליה! - אלא מאי -
- 8 משום אמירה דהני, הא לא אמרי הני - לא, תפשוט מיניה דאין חזקתו בדוק! - לא, לעולם אימא לך חזקתו בדוק,
- 9 והכא במאי עסקינן - דמוחזק לן דלא בדק, וקאמרי הני בדקיניה. מהו דתימא: לא להימניהו רבנן, קא משמע לן:
- 10 כיון דבדיקת חמץ מדרבנן הוא, דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה - הימניהו רבנן דרבנן .
- 11 איבעיא להו: המשכיר בית לחבירו בחזקת בדוק, ומצאו שאינו בדוק מהו? מי הוי כמקח טעות, או לא? - תא שמע,
- 12 דאמר אביי: לא מיבעיא באתרא דלא יהבי אגרא ובדקו - דניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בגופיה, אלא אפילו
- 13 באתרא דיהבי אגרא ובדקו - דניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בממוניה. אמנים על ביעור חמץ, אפילו נשים אפילו
- 14 עבדים אפילו קטנים. מאי טעמא מהימני
- 15 תוספות מסכת פסחים דף ד עמוד ב
- 16 לאו משום דחזקתו בדוק - תימה מאי ס"ד דאי בחזקתו בדוק אם כן מה צריך לאמירה דהני כלל ואומר ר"י דמיירי
- 17 כגון שבעל הבית בעיר אף על גב דחזקתו בדוק כיון דאיתיה בעיר צריך לישאל הימנו ולהכי מהני אמירה דהני דלא
- 18 שאלין אף על גב דגבי טבל סמכינן אחזקת חבר ואין צריך אפילו לישאל היינו משום דכיון ששולח לו לאכול
- 19 מסתמא תיקנה שלא יבא לידי מכשול אבל גבי בדיקה אפילו לא יהיה בדוק לא יהיה כל כך מכשול לכך צריך לישאל
- 20 אם הוא בעיר ומסיק אי חזקתו בדוק כל הבתים בחזקת בדוקין מיבעי ליה וממילא ידעינן דאמירה דהני מהני ואין
- 21 צריך לישאל הימנו אפילו אם הוא בעיר ועוד פירש ר"י דס"ד דאירי דאמרי הני לא היה בדוק ואנן בדקנו דאי חזקתו
- 22 בדוק מהימני מגו דאי בעי שתקי אבל אי אין חזקתו בדוק אמאי מהימני ופריך אי הכי כל הבתים בחזקת בדוקין
- 23 מיבעי ליה דממילא ידעינן דמהימני במגו.
- 24 מדאורייתא בביטול בעלמא סגי - פי' בקונטרס מדכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו אלמא השבתה בלב היא וקשה
- 25 לר"י דהאי השבתה הבערה היא ולא ביטול דתניא בשמעתין רע"א אין צריך הרי הוא אומר תשביתו ומצינו
- 26 להבערה שהיא אב מלאכה ועוד דתשביתו אמרינן לקמן מאך חלק שהוא משש שעות ולמעלה ואחר איסורא לא
- 27 מהני ביטול ואומר ר"י דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי מטעם דמאחר שביטלו הוי הפקר ויצא מרשותו ומותר
- 28 מדקאמרינן אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה והא דאמרינן בנדרים (דף מה.) הפקר בפני שלשה מדאורייתא
- 29 אין צריך.
- 30 חידושי הריטב"א מסכת פסחים דף ד עמוד א
- 31 דליתיה קמן דנישייליה. יש למדין מכאן שאין סומכין על החזקות כל היכא דאפשר למידע קושטא, כגון ראה אחד
- 32 ששחט או בדיקת סכין לאחר שחיטה, וכתב הרי"ט ז"ל ולדברינו שכתבנו שם בס"ד (חולין ג' ב') דסמכינן אחזקה
- 33 י"ל שאין כל החזקות שוות, וכן האמת, ע"כ.

מקורות פסחים פ"א- ד:- ולשייליהת ביטול

Page 2 of 9 – YIJE 5781 – Set 8

- 1 רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ב
- 2 הלכה יז
- 3 המשכיר בית סתם בארבעה עשר הרי זה בחזקת בדוק ואינו צריך לבדוק, ואם הוחזק זה המשכיר שלא בדק
- 4 ואמרה אשה או קטן אנו בדקנוהו הרי אלו נאמנין שהכל נאמנים על ביעור חמץ, והכל כשרין לבדיקה ואפילו נשים
- 5 ועבדים וקטנים והוא שיהיה קטן שיש בו דעת לבדוק
- 6 בית יוסף אורח חיים
- 7 סימן תלז
- 8 ב השוכר בית מחבירו בארבעה עשר וכו'. שם בעו מינה מרב נחמן המשכיר בית לחבירו בי"ד חזקתו בדוק או אין
- 9 חזקתו בדוק למאי נפקא מינה דליתיה להאי דנישייליה וכתב הר"ן (שם ד"ה גרסינן) כלומר דאי איתיה למשכיר
- 10 קמן לא נפקא לן מידי דאפילו נימא דחזקתו בדוק כל היכא דאיתיה קמן שיילין ליה ולא סמכינן אחזקה דכל היכא
- 11 דאפשר לברורי מילתא מבררין אמר להו רב נחמן בר יצחק תניתוה הכל נאמנין על ביעור חמץ אפילו נשים
- 12 ועבדים וקטנים ודחו לה בגמרא וכתב הר"ן (א: ד"ה גרסינן) ואפילו הכי כיון דפשטה רב נחמן ובדרבנן הוא דאי
- 13 מדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה (ד: נקטינן כוותיה דחזקתו בדוק ומיהו אי איתיה למשכיר שיילין ליה
- 14 וכדכתיבנא וכן פסקו הרמב"ם (שם הי"ז) והרא"ש (סו"ס"י ב) ז"ל והכי נקטינן ודלא כהגהות מיימוניות (שם הט"ז
- 15 אות א) שכתבו דר' אליעזר ממיץ (סי' שא) ושאר גאונים חולקים בזה ופוסקים דכל תיקו דאיסורא לחומרא ואפילו
- 16 בשל סופרים. ואם תאמר כי איתיה למשכיר קמן אמאי שיילין ליה ולא סמכינן אחזקה מאי שנא מבהמה (חולין ט.)
- 17 דאיתא קמן ואפילו הכי לא בדקינן לה בכולהו טרפות אלא מוקמינן לה אחזקתה ויש לומר דשאני בהמה שהיא
- 18 בחזקת כשרה משנולדה אבל בית כל השנה בחזקת שאינו בדוק הוא
- 19 ב"ח אורח חיים סימן תלז
- 20 ב השוכר בית מחבירו בארבעה עשר וכו'. שם בעו מינה מרב נחמן בר יצחק המשכיר בית לחבירו בי"ד חזקתו
- 21 בדוק או אין חזקתו בדוק למאי נפקא מינה לשייליה דליתיה להאי דנישייליה לאטרוחי להאי מאי אמר להו רב נחמן
- 22 [בר יצחק] תניתוה הכל נאמנים על ביעור חמץ אפילו נשים וכו' מאי טעמא מהימני לאו משום דחזקתו בדוק וכו'
- 23 וכתב הר"ן דליתיה להאי דנישייליה כלומר דאי איתיה למשכיר קמן לא נפקא לן מינה מידי דאפילו נימא דחזקתו
- 24 בדוק כל היכא דאיתיה קמן שיילין ליה וכו' ואין פירושו מכריח שכן הדין דאיכא למימר דלמאי דפשיט רב נחמן בר
- 25 יצחק דחזקתו בדוק אין צריך למישייליה אפילו בדאיתיה קמן והא דקאמר למאי נפקא מינה לשייליה הכי פירושו
- 26 מאי נפקא מינה בבעיא זו דמספקא לך הלא כיון דספק הוא נשייליה להוציא מידי ספק גם ראייתו מפרק קמא
- 27 דחולין (רי"ף ג ב) יש לדחות דדוקא שחיטה דאורייתא צריך למישייליה ולא בבדיקה דרבנן אכן בתוספות (ד ב ד"ה
- 28 לאו) מוכח דכן הדין אף למאי דפשיט תניתוה הכל נאמנים וכו' וזה לשונם תימה מאי סלקא דעתך דאי חזקתו בדוק
- 29 אם כן מאי צריך לאמירה דהני כלל ואומר ר"י דמיירי כגון שבעל הבית בעיר אף על גב דחזקתו בדוק כיון דאיתיה
- 30 בעיר צריך לשאול הימנו ולהכי מהני אמירה דהני דלא שאלין אף על גב דגבי טבל סמכינן אחזקת חבר וכו' וכן
- 31 כתב הרא"ש (סי' ב) וזה לשונו ומתוך דברי ר"י משמע דאפילו אי חזקתו בדוק כשישנו בעיר צריך לשאול לו וכן
- 32 כתב רי"ץ גיאיות ז"ל עכ"ל הנה שהוכיח דין זה מדברי ר"י והם דברי התוספות שכתבתי אבל ממאי דקאמר
- 33 תלמודא למאי נפקא מינה לשייליה ליכא להוכיח מידי ומשום הכי לא הקשו התוספות מההיא דטבל אהא דקאמר
- 34 למאי נפקא מינה לשייליה משום דאיכא לשנויי דמשום שהוא ספק אי חזקתו בדוק לכך בעינן למישייליה מה שאין
- 35 כן בההיא דטבל דחזקה ודאית היא וק"ל וכך הוא שיטת רבינו ירוחם (שם לח ע"ד) עיין עליו:
- 36 וכתב הב"י ואם תאמר כי איתא למשכיר קמן אמאי שיילין ליה ולא סמכינן אחזקה מאי שנא מבהמה וכו' ויש לומר
- 37 דשאני בהמה שהיא בחזקת כשרה משנולדה אבל בית כל השנה בחזקת שאינו בדוק הוא עד כאן לשונו ולא ידעת
- 38 טעמו דכיון דסמכינן על חזקתו בדוק כשאנו לפנינו אם כן כשישנו לפנינו נמי ואי לא הוי חזקה גמורה אם כן גם
- 39 באינו לפנינו נצריכנו לבדוק אכן העיקר דבהמה שאני שחזקת כשרותה ממילא היא מה שאין כן בבית בדוק דאינו

מקורות פסחים פ"א- ד:- ולשייליהת ביטול

Page 3 of 9 – YIJE 5781 – Set 8

- 1 אלא על ידי שיבדקנו הבעל הבית ואפשר שעל ידי שום סיבה שלא בדקו לכך צריך למישייליה ומטעם זה בשוחט אי
2 איתיה לקמן צריך למיבדקיה ואין סומכין ארוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן (חולין ג ב) כיון דהחזקה אינה ממילא
3 אלא על ידי שלמד הלכות שחיטה:
- 4 ולענין הלכה אי חזקתו בדוק הנה בהגהות מיימוניות משם רא"ם ושאר גאונים מחמירין דכל תיקו דאיסורא לחומרא
5 ואפילו בדברי סופרים וצריך עיון דשמא דוקא היכא דאסיקנא בתיקו אבל הכא דרב נחמן בר יצחק פשיט לה
6 להיתרא אף על גב דדחינן לה מכל מקום כיון דמדרבנן הוא לא שבקינן למאי דפשיט ליה לרב נחמן בר יצחק
7 מקמיה דיחויא בעלמא דקאמר עלה גם הרמב"ן ובעל המאור (א ב) ורי"ף גיאות והרא"ש (סי' ב) והר"ן (א ב ד"ה
8 גרסינן) ורבינו ירוחם (שם) פסקו להקל והכי נקטינן ותימה על הרי"ף דהשמיט דין זה כל עיקר:
- 9 מגן אברהם סימן תלז ס"ק ח
- 10 ח (פמ"ג) (מחה"ש) נאמנים. כיון דבדיקת חמץ דרבנן ועמ"ש סי' תל"ו דאין לסמוך לכתחלה על נשים וכ"מ
11 במהרי"ל והתו' בעירובין כתבו דבבית שלהם נאמנים אבל השולח אותן לעשות דבר אין נאמנים אפי' מדרבנן
12 וכמ"ש סי' ת"ט ס"ח ובפסחים כתבו דמה שבידם נאמנים אפי' בדאורייתא אלא כיון דבדיקת חמץ הוא טורח גדול
13 אלו היה דאורייתא לא היו נאמנים ועב"ד סי' ק"ך שפסק לענין טבילת כלים דקטן אין נאמן: וצ"ע על רמ"א שכ'
14 בי"ד סי' קכ"ז דחמץ לא אתחזק איסורא ולפיכך נאמנין דהא חמץ אתחזק איסורא וכמ"ש הריב"ש בהדיא בסי'
15 רמ"ה אלא יש נאמנין משום שהוא בידם ע"ש וכ"מ בי"ד סי' ק"ך בבית יוסף בשם ת"ה דלמ"ד טבילת כלים דרבנן
16 נאמנים אף על גב דאתחזק איסורא ועיין בת"ח כלל מ"ו:
- 17 שולחן ערוך יורה דעה הלכות יין נסך סימן קכז
- 18 [כג ח'] עד אחד נאמן באיסורים, להתיר, כא] אבל (י) לא להחמיר. הגה: כד (יא) כב] מיהו יש אומרים דבדבר
19 דאיכא לברורי, כגון שאמר לו אחד: <ה> בא ואראך עובד כוכבים מנסך יינך, צריך לחוש לדבריו (ב"י בשם
20 התוספות). כג] וכל דבר שלא אתחזק לא להיתר ולא לאיסור, כה עד אחד נאמן עליו כו אפילו לאסרו (אשירי פרק
21 הניזקין ומרדכי פ' האשה רבה). כד] וכל היכא (יב) דאתחזק דבר באיסור, כגון טבל <ו> או חתיכת ט' בשר שאינה
22 מנוקרת, אין העד נאמן עליו להתירו כה] אלא א"כ בידו לתקנו (ג"ז שם). ואם היו בכאן (יג) ב' חתיכות, אחת של
23 איסור ואחת של היתר, נאמן העד לומר: כז זה היתר וזה איסור (הר"ן שם). ואדם נאמן על שלו, כח ואפילו היכא
24 דאתחזק איסורא (שם באשירי). וע"ל סי' קי"ט דין החשוד על הדבר, אם מעיד עליו. כו] וע"ל סימן קפ"ה מי שאומר:
25 (יד) <ז> פלוני חכם (טו) הכשיר לי זה, והחכם כופר. כז] ועיין באבן העזר סימן קנ"ב אם אמרינן לגבי עדות שהפה
26 שאסר הוא הפה שהתיר. כט כח] ואשה נאמנת בדבר איסור לומר: תקנתיו (ר"ן פרק האומר וריש חולין), ודוקא
27 בודאי איסור, כגון ניקור בשר וכדומה לו, אבל בספק שמא אין כאן איסור, כגון שצריכה לברר דגים טמאים
28 מטהורים (א"ו הארוך), ל או איסור שיש בו צדדים להקל (שם בר"ן), אין אשה נאמנת, דאשה דעתה קלה להקל.
29 לא כט] י' קטן אין לו דין עד להיות נאמן באיסורין (ריב"ש סימן רמ"ה); לב ל] מ"מ בקטן חריף ובקי בדבר, ואיכא
30 רגלים לדבריו, יש להחמיר אם מעיד על דבר איסור (רשב"א סימן כ"ד /ר"ד/). לא] ואם מעיד על איסור דרבנן
31 להקל, ולא אתחזק איסורא, (טז) כגון בדיקת חמץ, נאמן, דהימנוהו רבנן בדרבנן (שם בריב"ש); לב] אבל אם
32 אתחזק איסורא אינו נאמן כלל

מקורות פסחים פ"א - ד: - ולשייליהת ביטול

Page 4 of 9 – YIJE 5781 – Set 8

- 1 שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תל"ז סעיף ג
- 2 (ג') המשכיר בית לחבירו (יא) בחזקת בדוק ונמצא שאינו בדוק, (יב) על השוכר לבדוק ה ואינו מקח טעות; ואפילו
- 3 במקום שבדוקים בשכר, (יג) ט' שהרי מצוה הוא עושה. הגה: * (יד) ו [ו] ו [ו] ו [ו] ו {ב} ו"א דצריך להחזיר י' לו שכר
- 4 הבדיקה (טו) ז' הואיל והתנה בהדיא שיהיה בדוק. (המגיד פ"ב ומשמע לעיל סי' י"ד).
- 5 מגן אברהם סימן תל"ז ס"ק ז
- 6 ז (פמ"ג) (מחה"ש) הואיל והתנה בהדיא וכו'. וק"ק דבח"מ סי' רל"ב ס"ה פסק דכל מום שאינו בגוף המקח מנכה לו
- 7 מן הדמים ומקח קיים וא"כ מה צריך כאן הגמר' לו' דניחא ליה במצוה הלא בכל דבר הדין כן וי"ל דהתם מיירי בלא
- 8 התנה והכא אפי' התנה המקח קיים:
- 9 : חידושי הרמב"ן מסכת פסחים דף ד עמוד ב
- 10 אור לארבעה עשר
- 11 ענין ביטול חמץ זה שהזכירו בגמרא דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה, וד
- 12 אי לא למעט בדיקה בלבד אמרו, אלא אפי' חמץ ידוע ונראה לפנינו נמי סגי ליה בביטול, כדאמרינן (ו' ב') במוצא
- 13 גלוסקא יפיפיה ובתלמיד היושב לפני רבו ויש לו עיסה מגולגלת (ז' א'), ותנן נמי (מ"ט א') ונזכר שיש לו חמץ (נמי
- 14 לפניו) וביטלו אינו עובר עליו.
- 15 ופרש"י ז"ל דכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו דהשביתה בלב היא, והקשו עליו בתו' דהא אמרינן (ה' א') אך חלק
- 16 ומהכא נפקא לן איסורא מתחלת שבע, ואי השביתה ביטול היא היכי מהניא לבתר איסורו הא אמרן דלאו ברשותיה
- 17 קאי ולא מצי מבטל ליה, ועוד קשיא מהא דתניא (שם) רבי עקיבא אומר אינו צריך הרי הוא אומר אך ביום הראשון
- 18 תשביתו שאור ומצינו הבערה שהיא אב מלאכה, אלמא תשביתו ביעור דוקא הוא ובשרפה היא, ולא משתמע ביטול
- 19 כלל.
- 20 לפיכך פירשו בשם ר"ת ז"ל דמה שאמרו בביטול בעלמא סגי משום דביטול היינו הפקר, ונפקא להו היתירא משום
- 21 שנאמר לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה כו' וזה אינו שלו, זהו דעת רבותינו הצרפתים ז"ל בביטול. וקשה
- 22 א"כ למה הזכירו כמה פעמים בכל מסכתא זו לשון ביטול מי סני הפקר ששנו חכמים בכל מקום, ולא מישתמיט
- 23 תנא למימר בחמץ הפקר ולא למימר ביטול במקום הפקר בשום מקום בעולם, וכן לענין ע"ז ששינינו (ע"ז נ"ב ב')
- 24 נכרי מבטל כו' ע"ז שלו ושל חבירו, אינו הפקר שאינו מפקיר דבר שאינו שלו, ועוד דפחס או שקטע ראש חוטמה
- 25 בטלה, ואין כאן הפקר כלל. וכן נמי ביטול רשות שהזכירו לענין עירוב (עירובין ס"א ב') אינו מפקיר ביתו שישבו בו
- 26 אחרים, אלא שהוא עוקר דעתו מלדור עם השותפין ביום כדי שיהו הם כמי שדרים לבדם.
- 27 ועוד קשה לי שהביטול דבר פשוט הוא בגמרא בלא מחלוקת דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה, ואלו בהפקר
- 28 איתמר בנדרים בפרק אין בין המודר (מ"ג א') דלר' יוסי הפקר כמתנה מה מתנה עד דאתיא לרשות מקבל לא
- 29 נפקא מרשות נותן, אף הפקר עד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר, ולהך סברא הפקיר חמצו כל זמן
- 30 שלא זכו בו גוים עובר, ואיכא דאמרי התם (מ"ה א') הפקר בפני שלשה הוי הפקר בפני שנים לא הוי הפקר והכא
- 31 מבטלו בלבד, ועוד קשה לי שהתירו ביטול בשבת כדתניא (ז' א') מבטלו בלבד אחד שבת ואחד י"ט, והלא הפקר
- 32 נראה שאסור לאדם להפקיר נכסיו בשבת כענין ששינינו (ביצה ל"ו ב') אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין גזירה
- 33 משום מקח וממכר, ועוד קשה לי ששנו חכמים ז"ל בכל מקום מבטלו בלבד והפקר בפה הוא ולמה הזכירו בלבד
- 34 בכאן.
- 35 ועוד אני מסתפק בענין הזה, שהראשונים כולם אמרו בביטול כל חמירא דאיכא ברשותי יהא בטיל וחשיב כעפרא,
- 36 ובגמ' ירושלמי (פ"ב ה"ב) נמי כלשון הזה פירשו רב אמר צריך שיאמר כל חמץ שיש לי בתוך ביתי ואיני יודע בו

מקורות פסחים פ"א- ד:- ולשייליהת ביטול

Page 5 of 9 – YIJE 5781 – Set 8

- 1 יבטל, ואיני יודע אם אדם מפקיר בלשון הזה שיאמר כל נכסי יהיו בטלים וחשובים כעפר, ואפשר זה לדברי ריש
2 לקיש (אמר דהא) [דאמר דלהבא] משמע במס' כריתות (כ"ד א') במקבל מתנה שאמר לאחר שבאתה מתנה לידו
3 בטלה היא תבטל שכל המחזיק בה זכה בה, ומ"מ חשובים כעפר שהזכירו הגאונים ז"ל למה, הלא עפרו של אדם
4 [אינו] מופקר, ועוד יש לי ספק בהפקר לפי שהצריכו בגמ' (ה' ב') תרי קראי חד לגוי שלא כבשתו וחד לגוי
5 שכבשתו, ואלו הפקר לא אתי מינייהו, דכיון דלית ליה בעלים ולא דאחרים הוא אף על פי שאינן שלך אינו בכלל
6 היתר זה, דאיהו מצי זכי ביה בנפשיה טפי וטפי מגוי שכבשתו, וגם זה אפשר שהוא מותר, לפי שמצאתי בירושלמי
7 לא יראה לך אית תנאי תנו לא יראה לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה בפלטיא, ואית תנאי תנו אפי' בפלטיא,
8 מן דמר אבל אתה רואה בפלטיא כשהפקירו קודם לביעורו כו' סוגיא, מ"מ שיהא הביטול הפקר אינו מתקבל בכל
9 הסוגיות הללו שלנו ולא בגמ' הירושלמית הזו, דהתם פליגי אמוראי בהפקר, דאיכא דאסר ביה דאמר דהפקר
10 משום זכיה כר' יוסי, כלומר שאין הפקר יוצא מרשות מפקיר עד שיבא לרשות זוכה, ואילו בביטול הכל מודים דשרי,
11 ומשנה שלימה שנינו יבטל בלב.
- 12 אלא כך אני אומר שהביטול מועיל להוציאו מתורת חמץ ולהחשיבו כעפר שאינו ראוי לאכילה, והיתר זה מדברי ר'
13 ישמעאל הוא דאמר (ו' ב') שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאלו הן ברשותו, לומר דכיון שלא
14 הקפידה תורה אלא שלא יהא חמץ שלו ברשותו, ואיסורי הנאה אינן ממון ולא קרינן ביה לך, בדין הוא שלא יעבור
15 עליו בכלום, אלא שהתורה עשאתו כאלו הוא ברשותו לעבור עליו בשני לאוין מפני שדעתו עליו והוא רוצה בקיומו,
16 לפיכך זה שהסכימה דעתו לדעת תורה ויצא לבטלו [שלא] יהא בו דין ממון אלא שיהא מוצא מרשותו לגמרי שוב
17 אינו עובר עליו, דלא קרינא ביה לך כיון שהוא אסור ואינו רוצה בקיומו, ולא מיבעיא לרבנן אלא אפילו לדברי ר"
18 הגלילי כיון שנתאש ממנו מפני איסורו יצא מרשותו ואין בו דין גזל, כדאמרי' (ו' ב') בזמן שאין בעל הבית מקפיד
19 עליהם מותרים משום גזל ופטורין מן המעשר והוון כהפקר, והכא עדיף נמי מהפקר דלא הדר איהו זכי ביה דהא
20 שויא כעפר ולא ניחא ליה בגויה.
- 21 ואפשר ונכון הוא לומר כדברי רש"י דנפקא לן ממדרש תשביתו, דהכי קאמר רחמנא תשביתו אותו משאור ולא
22 יראה שאור אלא שיהא בעיניך כשרוף והוי רואה אותו כעפר ואפר ולא תהא רוצה בקיומו, מדלא כתיב תבערו או
23 תשרפו, שהרי בשאר איסורים ביעורן כתיב בהן, כענין שפירש בע"ז (סנהדרין נ"ה א') השחת ושרוף וכלה, מ"מ
24 ביטול כשמו שיבטלו בלבם מתורת חמץ ואינו רוצה בקיומו, וכך הוא משמעות השבתה בכל מקום כענין ולא תשבית
25 מלח ברית אלהיך לא תבטל, וכן נמי משמעות שביתה ביטול [מלאכה], וכן אונקלוס מתרגם תבטלון חמירא, וזהו
26 שאמרו בגמרא (ו' א') בפשיטות אטו בדיקת חמץ דאורייתא היא מדרבנן [היא דמדאורייתא] בביטול בעלמא סגי
27 ליה, ולא (מיייתורא) [מיייתי קרא] דכתיב, אלמא פשטיה דקרא בביטול הוא. ומצאתי בהלכות גדולות ז"ל ובתר
28 דבדיק מבטל ליה דכתיב תשביתו שאור מבתיכם, וזהו מדרשו של רש"י ז"ל.
- 29 ומה שהקשו רבותינו הצרפתים ז"ל מדרשין אך חלק בתשביתו אינה קושיא, דכי אמרת נמי תבעירו היאך צוה
30 לבער אחר חצות והלא בשעת ביעורו כבר עבר עליו, אלא שיהא מבוער או מבוטל בחצות קאמר רחמנא.
- 31 וכן מה שהקשו מדברי ר' עקיבא מצינו הבערה שהיא אב מלאכה אינה קושיא, דאטו ביעור לאו דאורייתא הוא, אלא
32 כל שמבער ודאי משבית הוא דהכי קאמר רחמנא שיהא שאור בטל מבתיכם ואין ביטול בידים אלא שריפה, ומדלא
33 כתיב תשרופו ש"מ ביטול בפה נמי ביטול הוא, מיהו קרא ודאי בחול כתיב בזמן שאתה יכול לבערו אף בידים, ועוד
34 דאי ביום הראשון תשביתו (שאם) ביום טוב הוא על כרחין תשביתו בשריפה הוא, דהא אחר זמן איסורו הוא שכבר
35 נאסר מתחלת הלילה ואין דינו אלא בשריפה דגמרינן מותר כדברי רבי יהודה, וביטול דפה לאחר איסורו לאו כלום
36 הוא דלאו ברשותיה קאי ולא מצי מבטל ליה, אלא על כרחין ביום טוב אין תשביתו אלא תבטלו אותו מן העולם
37 בשריפה, אבל קודם זמן איסורו ביטולו בדבור בעלמא נמי הוא שכולן ביטול הן, והיינו נמי לישנא דגמ' (כ"ז ב')
38 דקאמר תשביתו השבתתו בכל דבר שאתה יכול להשביתו וכל שמבער ודאי משבית הוא. ובירושלמי [רב] אומר
39 תשביתו שאור מבתיכם דבר שהוא בל יראה ובל ימצא ואי זו זו שריפה.

מקורות פסחים פ"א- ד:- ולשייליהת ביטול

Page 6 of 9 – YIJE 5781 – Set 8

- 1 ושוב מצאתי בספרי לא יראה לך שאור רואה אתה לאחרים לא יראה לך שאור אתה רואה לגבוה לא יראה לך
2 שאור אתה רואה בפלטיא לא יראה לך שאור בטל בלבך מכאן אמרו ההולך לשחוט את פסחו [וכולה] מתני' (מ"ט
3 א') זו היא ברייתא השנויה שם, ולמדתי ממנה שאין הביטול נדרש לנו מלשון תשביתו אלא ממיעוט לך שאור, והוא
4 כמו שפ' למעלה דכיון שנתייאש ממנו מפני איסורו ומוציא בדעתו מכלל ממון ואינו בעיניו כשאור שלו אלא כעפר
5 שאינו שוה כלום ואין בו דין ממון כלל יצא ידי חובתו.
- 6 נמצאת אומר שלשה מיני ביעור הן, שאמרה תורה שלא יראה חמץ שלנו ברשותנו, לפיכך ביערו מן העולם כגון
7 בשריפה או שאבדו לגמרי זהו מעולה שבהן, ביטלו בדבור בלבד נמי יצא שאף זה יצא מתורת חמץ כיון שהוא
8 רוצה לנהוג בו איסור שבו ואינו רוצה בקיומו והוא רואה אותו כעפר שאינו ראוי לאכילה, הפקירו נמי יצא כפי שיטת
9 הירושלמי דלא קרינא ביה לך. וכל אלו לדברי תורה אבל מדברי סופרים הצריכו לבער לגמרי דיילמא אתו למיכל
10 מיניה, ולא עוד אלא שהחמירו בספקו לבדוק ולאבד או למכור וליתן לגוי קודם זמנו, וכדברי ב"ש (כ"א א') אף
11 במכירת הגוי החמירו מדבריהם א"כ ידוע שיכלה קודם הפסח דחשו להערמה, שאלו מן הדין אין בין חמץ שהיה
12 לישראל ומכרו לא"י קודם זמנו [ו]בין חמץ של א"י מתחלת ברייתו שום הפרש וחילוק.
- 13 ונראין הדברים שהביטול בלב הוא ואינו צריך להוציאו בשפתיו, זהו ששנו חכמים ז"ל בכל מקום מבטלו בלבו וכן
14 פרש"י ז"ל, וכן לענין ע"ז שהזכירו חכמים ביטול כל שנתייאש מע"ז שלו בלבו הוי ביטול ומותרת כדמפורש
15 בדוכתיה (ע"ז נ"ג ב'), וכל זה מן הטעם שפירשתי שאין אדם עובר אלא על חמץ שלו שהוא רוצה בקיומו ודעתו
16 עליו, הא נתייאש ממנו ונתן דעתו שאינו רוצה מחמת איסורו ולא יהנה בו לעולם אינו עובר, משל [ל]ממון אבדה כיון
17 שנתייאש ממנו בלבו יצא מרשותו וכל הזוכה בו קנאו, אף חמץ בזמנו ממון אבוד הוא מבעליו ויצא מרשותו ביאוש,
18 והיינו שמא ימצא גלוסקא יפיפה דדעתיה עילוה כלומר שהיה דעתו עליה מתחלה ולא הוציאה מדעתו, למעוטי
19 פירורין שאין אדם מחשב אותם לפיכך אינו עובר עליהן וכל שכן חמץ שביטלו, ורש"י פירש דדעתיה עילוה חשובה
20 היא בעיניו וחס עליה ומשהא אותה אפי' רגע ונמצא עובר עליה בבל ימצא, סובר הרב ז"ל שאף כשלא ביטל אינו
21 עובר אלא כשנתן דעתו עליה ורוצה בקיומה לאחר זמן הביעור, והפריז על המדה, אלא כל שלא נתן דעתו על
22 החמץ לבטלו עובר הוא, דדעתיה עילוה מעיקרא קאמר לאפקי פירורין דמאיליהן בטילי, ועוד שאם נתן דעתו עליה
23 לאחר זמן האיסור וחס עליה ומשהא אותה אפי' רגע אף על פי שביטל עובר, בין שתהא גלוסקא זו הפקר או יאוש,
24 ומ"מ כיון שרוצה בה נעשית שלו דחצירו של אדם קונה לו דבר תורה, וא"ת אין זכיה באיסורי הנאה, והא לענין ע"ז
25 אמרינן (ע"ז מ"ב א') גזירה דיילמא מגבה והדר מבטלה והויא לה ע"ז ביד ישראל וכל ע"ז ביד ישראל אין לה בטלה
26 עולמית, וכל שכן חמץ שאין ביטולו מתחלה אלא בדעתו שלא רצה בקיומו וכל שחזר ונתן דעתו עליו עובר הוא.
- 27 ויש לפרש מבטלו בלבו שאפי' ביטל בפיו ולבו עליו עובר עד שיהיו פיו ולבו שוין, ואינו מחוור אלא כעין ביטול דע"ז
28 הוא, ובלבו בלבד הוא.
- 29 ספר מגן אבות (למאירי) ענין יח
- 30 אף בראשון של פסחים אירע לי עם אותם התלמידים שאנו רגילים לפרש הביטול כשטתו של רבינו יעקב ז"ל
31 שפירש בענין הבטול מפני שהבטול הוא כהפקר ושוב אינו שלו ושלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים
32 וכו'. והראני לא (?) כשטת הרב שהזכרנו שאותה סברא של רבנו תם נתבטלה לגמרי, [ו]שבחו דבריו, עד שלא
33 מצאו לו ידים ורגלים בבית נוצר, שהקשה עליו הרבה קושיות, חדא מדלא תאני למקרייה להאי בטול הפקר כלל.
34 והשנית שבעלמא לא מצינו שיהא לשון בטול נקרא בלשון הפקר כלל, שבענין בטול ע"ז אינו ר"ל שיהא הפקר וכן
35 בטול רשות. והשלישית שהבטול פשוט הוא בגמרא בלא מחלוקת שהוא מועיל, ואלו בהפקר מצינו בפרק אין בין
36 המודר (נדרים מ"ג א שם בגמרא) דלר' יוסי הפקר כמתנה מה מתנה עד דאתיא לרשות מקבל לא נפיק מרשות
37 נתון, אף הפקר עד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר. והרביעית שההפקר נראה להרב ז"ל שהוא אסור
38 בשבת מדאמרינן (ביצה ל"ו ב) ואין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין, וודאי הפקר הואי ליה כחדא מיינהו ובזו
39 אמרו (פסחים ז' א) מבטלו אחד שבת ואחד יום טוב. והחמישית שההפקר צריך שלשה ובכאן ביחיד. והששית
40 שההפקר צריך דיבור ואמירה בפה ובזה אמרו יבטלנו בלבו. והשבעית שאין זה לשון הפקר שאלו אומר אדם כל

מקורות פסחים פ"א- ד:- ולשייליהת ביטול

Page 7 of 9 – YIJE 5781 – Set 8

- 1 נכסי יהיו בטלים וחשובים כעפר אינו הפקר בכך. והשמינית דכיון דלאו לאחרים הוא, ואיהו נמי מצי זכי ביה לאו
2 דאחרים הוא ואף על פי שאינו /שלך/, הואיל ואיהו נמי מצי זכי ביה מנא לן דשאר.
- 3 אלו הם קושיותיו של הרב ז"ל, [שאינן] מכריעות לסתירת דבריו של רבינו יעקב כלל, שזה שהקשה הרב היאך
4 אפשר לא אישתמיט תלמודא בשום דוכתא למקריה הפקר, אין כונת הרב שהוא הפקר גמור, אלא שהוא כעין
5 הפקר לענין זה שלא יהא קרוי ממונו עד שיהא לבו עליו לשמירתו, אלא שיהא כעפר המונח לדריסת הכל, ומאחר
6 שאין כונתו להפקר גמור אינו קוראו הפקר בשום מקום, וכן שהפקר זה ודאי אין בו כונה לזכות בו שום ישראל,
7 שאלו כן הרי יתחייב הזוכה, ואם יפרט לגוים הרי הפקר לענים אינו הפקר עד שיפקיר לכל ומשום הכי לא שייך
8 למקרייה הפקר כלל.
- 9 וכן מה שהקשה בשנייה שאין בטול נזכר בשום מקום לענין הפקר, שהרי בטול ע"ז ובטול רשות אינו הפקר, ודאי
10 כך הוא אלא שאף זו מתרצת בראשונה שאין בטול זה נקרא הפקר אלא כעין הפקר כלומר שהוא מבטל הענין שבו
11 היה נקרא שלו ועכשו הוא מדרס לכל כעפר. ואף בטול ע"ז הוא שבפחיסתו מבטל כל מה שהיה בו מנח האיסור
12 (ע"ז י"ג א במשנה) וכן ביטול רשות עשאו מדרס לכל בני החצר (עירובין ס"ג ב) וכמי שאין מיוחד לו, וזו גדולה
13 מהפקר שבכאן מבטלו מהיות כח ורשות לאלו ולא לזולתו אלא כעפר שהוא מדרס לכל, ואינו מיוחד לאדם אחר
14 ואף שום אדם אין לו בה הנאת הגוף מיוחדת, ובטול זה הוא אצלי כעין תבן ובטלו, עפר ובטלו, כלומר שמתאש
15 ממנו שלא יתן לב עליו ליטלו משם, ואף זה עושה עצמו מתיאש ממנו עד שאין דעתו עליו אלא כדבר שאינו שלו
16 ולא משום אדם.
- 17 ומה שהקשה הרב בשלישית שהבטול פשוט הוא לכל שהוא מועיל, ואלו בהפקר קסבר ר' יוסי שאינו הפקר עד
18 שיזכה בו אחר כדאית' בנדרים (מ"ג א) חזינא דכל דבתריה דרבינו יעקב קאתי מר. ומה לו להקשות ממה שאין
19 הלכה כן, וכמה שמועות בתלמוד שנזכר בהם הפקר בלא זכיה של אחר בו, ואחת מהן גגית וקדרה לבית שמאי,
20 דאמרינן עליהו (שבת י"ח ב) דמפקר להו, ולא עוד אלא שרוב שמועות של הפקר כך הן וכולן בטוחות על כחן של
21 חכמים שהלכה כדבריהם שאין צורך שיהא שם זוכה כלל, ולא עוד אלא שאף זו דחאה רבא במקומה (שם מ"ג א
22 במשנה) והוא שבמשנתנו שנינו שם במודר הנאה מחבירו והיו מהלכין בדרך ואין למודר מה יאכל ואין עמו אחר
23 שיהא המדיר נותן לו במתנה ושיתן לו למודר, שמניח על גבי הסלע או ע"ג הגדר ואומר הרי הן מופקרין לכל והלה
24 נוטל ואוכל, ור' יוסי אוסר, ופירשו טעמיה בגמרא משום דלא הוי הפקר עד דאתי ליה לרשות זוכה, ונמצא שבשעת
25 שהתחיל לזכות הוא בה לא היה הפקר, והקשה ר' אבא ממה שאמר ר' יוסי בעצמו אימתי אני אוסר בזמן שנדרו
26 קודם להפקירו, אבל אי קדם הפקרו לנדרו מותר, ואי משום האי טעמא אפי' בהפקרו תחלה ליתסר, דהא אכתי לאו
27 הפקר הוא, ותיריך דלענין נדר מיהא כל שהפקיר תחלה אין דעתו להיות נאסר במה שכבר הפקיר, ואותביה רבא
28 (שם מ"ג ב) מדאמרינן מקצתן לראשון וכולן לשני וכו' ופירש דבריו לדעתנו במי שכתב מקצת נכסיו לעבדו שהדבר
29 ידוע שלא קנה אפילו עצמו אחר ששייר בנכסיו וכתב אח"כ את כולן לשני בלא שיור זכה השני בעצמו ובכל הנכסים
30 ומשתעבד בראשון, ואלמלא /ואלמא/ שבמתנה שניה היה דעתו ליתן אף מה שכבר נתן, ואף כאן יש לנו לומר שאם
31 אין ההפקר הפקר עד שיזכה בו אדם הרי דעתו להדירו אף במה שכבר הפקיר הואיל ואינו הפקר עדיין ושברשותו
32 הוא, וא"כ הדרא קושין [לדוכתא], שאם הוא סובר דלא הוי הפקר עד שיגיע ליד זוכה אף בהפקיר קודם הדרתו
33 ליתסר, ופי' רבא לטעמא דר' יוסי משום גזרת [מתנת] בית חורין, והוא המעשה הנזכר שם (שם מ"ח א) באחד
34 שהיה אביו מודר הימנו הנאה והשיא את בנו וכו' עד כל מתנה [שאינה] שאם הקדישה תהא מקודשת וכו'. ומשום
35 דהך מתנה לאו מתנה גמורה היא אלא דרך הערמה [לאו] הפקר גמור הוא, וא"כ אף זו בלא שום מחלוקת היא
36 והדבר פשוט.
- 37 ומה שהקשה הרב ברביעית שאין מפקירין בשבת ודומיא דאין מעריכין ואין מקדישין ואין מחריבין /מחרימין/ (ביצה
38 ל"ו במשנה), ובזו שנינו שמבטלו אחד שבת ואחד יום טוב. תמה אני פה [קדוש] איך אמרה, והלא אמרו (שבת
39 קכ"ו ב במשנה) מפנין ארבע וחמש קופות של תבן וכו', מפנין תרומה טהורה וכו' ור"ל בשבת, ומפרש טעמא
40 בתרומה טהורה הואיל וכו' ובדמאי דהא חזו לעניים ואי נמי אף לדידיה מגו דאי בעי מפקר לנכסיה וחזי ליה וכו'
41 והרי איתא למר בהדיא שמפקירין בשבת. ואף הסברא נותנת כן שזו שאסרו בהקדשות וחרמין וערכין שאלו כעין

מקורות פסחים פ"א- ד:- ולשייליהת ביטול

Page 8 of 9 – YIJE 5781 – Set 8

- 1 מכר הם שהוקצה אותם לאחרים, וכעין מה שאמרו (ב"ק ע"ו) מה לי מכר להדיוט מה לי מכר לשמים, אבל הפקר
2 אין בו הקנאה לשום אדם והרי זה כבטול רשות שנעשה אף בשבת.
- 3 ומה שהקשה בחמשית שההפקר צריך שלשה, מה יאמר הרב בענין שביתת כלים (שבת י"ח א) שסוברין בית
4 שמאי שאדם מצווה עליהם, ושאלו ע"ז (שם ע"ב) גיגית ונר וקדרה לב"ש היכי שרו, ומשני דמפקר להו, ר"ל כי
5 מדליק ליה מערב שבת מפקר ליה ושוב אינו מצווה על שביתתה, אעפ"י שהולכת ודולקת בשבת, וכן בגיגת של
6 שר וכן בקדרה שמניחה על האש וכו'. וודאי זו בלא שלשה היא. וכן בנדרים (מ"ג א במשנה) אמרו במודר הנאה
7 מחבירו ואין לו מה לאכול שנותן לאחר המתנה והלה מאכיל למודר וקאמר עלה היו מדיר ומודר מהלכין בדרך ואין
8 למודר מה יאכל וכו' אין עמהם אחר מניחו ע"ג הגדר או ע"ג הסלע ואומר הרי הוא הפקר והלה בא ואוכל. והרי
9 הפקר זה ביחיד הוא שהרי אין עמהם אחר. וכן במס' בבא מציעא (ל"א ב) אמרו ר' ישמעאל בר' יוסי הוה קאזיל
10 באורחא פגע ביה ההוא גברא דהוה דרי פתורא דאופי אותבנהו וקא מתפח א"ל דלי לי א"ל כמה שוי א"ל פלגא
11 דזוזא ירב ליה פלגא דזוזא ואפקריה הדר זכה ביה וכו' וא"ל לכוילי עלמא אפקרנהו לבר מדידך. והרי בכאן לא היה
12 אחר עמהם, שאלו כן לא הוה שביק לאחרוני דכותיה ואזיל לגבי ר"י דלדלי ליה ואפ"ה אפקר ליה. וכן בכמה
13 שמיעות /שמועות/ מצינו הפקר ביחיד. ומה יאמר הרב בכל אלו ובכיוצא בהם. אלא שבתוספות כתבו שלא הצריכו
14 להפקר בפני שלשה אלא בהפקר של קרקע. וכן יש שפרשו בהפקר שלשה נאמר בדבר שאין רצונו של אדם נודע
15 בו שיהא בדעתו להפקירו, שאין אדם מצוי להפקירו את שלו, ואין רצונו מתחוויר עד שיהא בפני שלשה, אבל כל
16 שסבתו נודעת וניכרת שנוח לו בכך ולתועלת הוא לו, או שיש שם צורך מצוה או שמירת נדנוד עבירה ודאי אף
17 ביחיד הוי הפקר, ובטול זה הרי נעשה כדי שלא לעמוד באסור ודעת רבים חלה עליו.
- 18 ועוד שהרי ר' יהושע בן לוי אמר דבר תורה אפילו ביחיד הוי הפקר ומה טעם אמרו בשלשה כדי שיהא אחד זוכה
19 ושנים מעידין (שם), ואף על פי שר' יוחנן חולק עליו הלכה כר' יהושע בן לוי בכל מקום וא"כ כל שיש בו סרך אסור
20 כנו (?) כהפקר של תורה. ואף רוב [המפרשים] כתבו בקצת תוספות שלא נאמרה שמועה זו אלא לר' יוסי כלומר
21 היכא דאפקריה באפיה תלת לא בתריה [בעינין?] זוכה, הא כל דלא הוי בתלת בעינין זוכה, והוא המנין שנאמרו
22 דאמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק כל המפקיר בפני שלשה הרי הפקר וכו' אף בלא זוכה, בפני תרי לא הוי הפקר
23 עד שיבא ליד זוכה, ור' יוחנן הוא מפרש דברי ר' יוסי, ור' יהושע בן לוי אמר דבר תורה אפילו באחד הוי הפקר
24 ולמה אמרו שלשה שיהא אחד זוכה ושנים מעידים, כלומר דרך תקנה הזכרו שלשה בהפקר מחשש שמא יזכר
25 ויכחיש שהפקירו, הא מן הדין אינו צריך לשלשה אלא אפי' באחד ואפי' בינו לבין עצמו, מפני שהוא סובר כחכמים,
26 ונמצא שכל שאין שם חשש הכחשה אין צריך לשלשה כלל, והדברים מחוורים.
- 27 ומה שהקשה הרב בששית שההפקר צריך אמירה ודבור וכאן אמרו מבטל בלבו, אף זו מתרצת בשלפניה, דכל
28 שהוא מצד שהפקרו מצילו מנדנוד עבירה דעת רבים חלק' עליו ומחשבתו מצטרפת בו למעשה, והרי מצינו הפקר
29 שאף בלא דבור ובלא מחשבה עושה הפקר מן הסתם אם מצד מיאוס הדבר או מצד פחיתותו אם מצד טורח לקיטו
30 אם מצד היותו מתיאש אם מחמת שחושב שנאבד לגמרי, או שחושב שכבר זכה בו אחר עד שמתוך דברים לא (?)
31 [אלו?] כללנו שם שההפקר חלוק לשלשה דרכים מהם שצריך שלשה ושיפקירונו דרך כלל לכל אדם, כגון שבא
32 להפקיר איזה דבר שבידו מצד רצונו בלא שום סבה נודעת לנו, ומהם שצריך דבור ואמירה אלא שנעשה אף ביחיד,
33 והוא כל דבר שסבת הפקרו נודעת בו אם מצד שמירת נדנוד עבירה כגון נר וגיגית לבית שמאי או שמירת פחיתות
34 מעלתו כגון מעשה של ר' ישמעאל שהזכרנו, ויש במין זה זה שביטול בלבו נעשה כאמירה והוא בטול חמץ מתוך
35 חומר הענין דמי (?) הוא ומפקיר אף במחשבה, והרבה מפרשים כן בגיגית ונר וקדרה לב"ש. והשלישי שהוא
36 הפקר מן הסתם לכל אדם אם מצד שיאסר הדבר ולחיתותו אם מצד הדברים שהזכרנו וכל אחד נדרש לפי ענינו
37 כמו שהארכנו בדברים אלו בשני של מציעא (ל"א א).
- 38 ומה שהקשה בשביעית שאין זה לשון הפקר שאלו אמר כל נכסי בטלים וחשובים כעפר אינו הפקר, בחמץ מיהא
39 נ"ל שמכיון שמן הדין אינו שלו אלא שהתורה [ענשו] לעשותו כשלו על שעבר והחזיק בו כשלו, כל שמגלה בדעתו
40 שאינו רוצה בו ובקימו ושהוא עושהו כעפר שאין לבו של אדם עליו הרי הוא כעין הפקר לענין שאינו נדון עוד כשלו.

מקורות פסחים פ"א- ד:- ולשייליהת ביטול

Page 9 of 9 – YIJE 5781 – Set 8

- 1 וכן מה שהקשה בשמינית דמדלא הוי של אחרים ואיהו נמי מצי זכי ביה מנלן דשרי זו ודאי תמיהה. ומה ענין
2 להתחייב בו אחר שאינו שלו. הגע עצמך כשהפקירו זה כמה אף על פי שלא זכה בו אחר מי מחייב ביה איהו, והרי
3 אין הדבר תלוי אלא שלא יאחזקו וכל שאינו שלו אף על פי שאין לו בעלים ודאי איפקע חיוביה. ואף בירושלמי
4 (ירושלמי פסחים פ"ב ה"ב) מצאתיה כן בהדיא והוא ששאלו הפקר את חמצו בשלשה עשר מהו לאחר הפסח. ר'
5 יוחנן אמר אסור, וריש לקיש אמר מותר התיב ר"י אי אתה מודה לי משש שעות ולמעלה שהוא אסור, כלומר ומן
6 הסתם הפקירו, ואעפ"כ לאחר הפסח אסור, א"ל תמן אסורו גרמה לו כלומ' שאע"פ שהפקירו בדעתו הרי אין
7 ברשותו להפקירו ואיסורו הוא שהפקירו אבל כשהפקירו בי"ד מותר, והוא הדין לכל שהפקירו קודם איסורו. אמר ר'
8 יוסה לר' פנחס נהיר את כד הנין/הוינן/ אמרין [אתיין] לר' יוחנן כר' יוסה וריש לקיש כר' מאיר, ופירוש הדברים
9 שנחלקו במס' נדרים (מ"ג א) במדיר ומודר שהיו מהלכין בדרך ואין למודר מה יאכל שמניח ע"ג הגדר ומפקיר
10 והלה נוטל ואוכל ור' יוסה אסור, ואמ' ר' יוחנן מ"ט דר"י משום דהפקר כמתנה וכו' וכדפרישנא לעיל, והלכך
11 המפקיר חמצו אינו כלום אחר שאין שם זוכה. ואינה כך, כלומר דלא בעינן זוכה אלא דר' יוחנן חייש להערמה הואיל
12 ובקרוב זמן הפסח הוא מפקירו, שלא כוון להפקר גמור אלא להתירו לעצמו לאחר הפסח. ושאל בה מאי נפיק
13 מביניהון כלומ' אם מטעם שאין כאן זוכה אי מטעם הערמה והשיב נפיל עליו מפולת והפקירו נפיק מביניהון, אם
14 מטעם הערמה אין כאן הערמה ואי מטעם זוכה אין כאן זוכה. הרי למדנו בפ' שנפלה עלינו/עליו/ מפולת ובטלו אף
15 על פי שאין כאן זוכה הוה ליה הפקר. אלא דמגופא דשמעתא קשיא דהא מינה משמע לאו הפקר הוא, דאי הפקר
16 הוא מאי קא בעי בהפקר, הרי כל אדם מפקירו בביטולו, ומ"מ אינה קושיא דההיא הא איתמרא מקמיה מילתיה
17 דרב יהודה דקאמ' הבודק צריך שיבטל שהביטול לא נתקן בימי חכמי המשנה, אי נמי דהפקירו קודם זמן המחוייב,
18 בכך נראה שדרך הערמה הוא עושה, אבל ביטול זה הרי הוא מפקירו וממאיסו על עצמו כעפר. ונמצאת קושיות
19 הרב ז"ל שאין מכריעות לסתירת דברי הרב רבינו יעקב ז"ל כלל, ומ"מ מה שכתב הרב שטעם הבטול הוא שמנעו
20 מהיות עליו שם אוכל ולהשיבו לעפר ואין בו דין ממון לידון כשלו, אף הוא טעם נכון הוא, ואף אנו בדברי רבינו תם
21 סביב לאותו הטעם אנו הולכים, שאינו אלא כעין הפקר והמאוסה לכל, הכל כמו שפירשנו .
- 22 ומכל מקום לעיקר הדברים זה שהוצרך ר"ת ז"ל לפרושי בטול מתורת הפקר עד שלא יאחזקו, ולא הלך בדרכו
23 של רבינו שלמה ז"ל שכתב שאין הביטול אלא גזירת התורה שנבטלו מתורת חמץ ודיו בכך מדכתב תשביתו ולא
24 אמר תבערו והשבתה בלב היא, משום דקשיא ליה על רבינו שלמה ז"ל מדקאמר ר' עקיבא (פסחים ה' א) אינו
25 צריך הרי הוא אומר אך מיום הראשון תשביתו שאור, ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה אלמא תשביתו דוקא
26 ביעור הוא ולא ביטול, ומשום הכי פירוש דבטול לאו מדין השבתה הוא אלא שהוא הפקר ואינו עוד שלו, וכ"ש אם
27 הפקירו בפירוש שפטור אלא שהוא צריך הפקר דרך המאסה עד שלא יאחזקו של אדם אחר לזכות בו .
- 28 ולדין מיהא לא קשיא דהשבתה ודאי משמע הכי ומשמע הכי, משמע בטול לבד וכדכתי' ולא תשבית מלח ברית
29 אלהיך (ויקרא ב' י"ג) ומשמע ביעור מן העולם וכדכתי' אשביתה מאנוש זכרם, (דברים ל"ד כ"ו) וכונה ראשונה של
30 תורה בביעור הוא וכדכתי' מבתיכם, (שמות י"ב ט"ו) אלא מדנקיט לשון תשביתו ולא אמר תבערו רמז שמשותמין
31 בשתייהן ושם לא ביער, כל שביטל מיהא אינו עובר, וגזרת הכתוב הוא, ואין אנו צריכין לטעם הפקר.
32
- 33 עיין בר"ן על אתר
- 34 ובמג"א ענין יח'
- 35 ובריטב"א על אתר
- 36 מיכתם ומהר"ם חלאוה על אתר
- 37 רמב"ם חמץ ב:א-ב. .